

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Formación de educadoras de párvulos en Chile : profesionalismo y saber identitario en la evolución de los planes de estudios, 1981-2015

Pardo Quinones, M.R.

Citation

Pardo Quinones, M. R. (2019, June 18). *Formación de educadoras de párvulos en Chile : profesionalismo y saber identitario en la evolución de los planes de estudios, 1981-2015*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/74053>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/74053>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/74053> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Pardo Quinones, M.R.

Title: Formación de educadoras de párvulos en Chile : profesionalismo y saber identitario en la evolución de los planes de estudios, 1981-2015

Issue Date: 2019-06-18

Samenvatting

Lerarenopleiding voor het peuter- en kleuteronderwijs in Chili: professionaliteit en identiteitskennis in de ontwikkeling van de curricula, 1981-2015

Deze studie onderzoekt hoe de lerarenopleidingen voor het peuter- en kleuteronderwijs in Chili middels de definiëring van curricula hebben bijgedragen aan de opbouw van een relevante kennisbasis voor de eigen beroepsgroep. Om deze vraag te beantwoorden, wordt in dit onderzoek specifiek getracht een beschrijving te geven van de relatieve mate waarin de meest geconsolideerde Chileense opleidingen van invloed zijn geweest op het definiëren van de curricula die van kracht waren tussen 1981 en 2015.

Een relevante factor in dit onderzoek is de internationale context van groeiende politieke en maatschappelijke waardering van de individuele en maatschappelijke voordelen van peuter- en kleuteronderwijs. Binnen die visie wordt de bevordering van de ontwikkeling en het leren in de vroege kinderjaren benadrukt als het hoofddoel van dit onderwijsniveau, waarbij het traditionele beeld dat verband houdt met verzorging en spel wordt losgelaten. In deze context zijn leerkrachten in het peuter- en kleuteronderwijs – aan wie ongekende geschiktheidseisen worden gesteld – een essentiële bijdrage gaan leveren aan de kwaliteit van de onderwijscentra.

De belangstelling voor professionaliteit in het peuter- en kleuteronderwijs is op internationaal niveau pas gedurende de laatste twintig jaar ontstaan. Vrijwel al het bestaande wetenschappelijk onderzoek naar dit onderwerp heeft in deze periode plaatsgevonden. Hetzelfde geldt voor het beleidsvorming vanuit de overheid gericht op het professionaliseren van kleuterleiders. De belangstelling voor beleid was het gevolg van de hevige onrust die werd veroorzaakt door onderzoeksresultaten waaruit consequent blijkt dat de kwaliteit van de meeste vroegschoolse onderwijsprogramma's laag is. Met name de onderzoeksresultaten die aantonen dat leerkrachten in het peuter- en kleuteronderwijs over onvoldoende vaardigheden beschikken om de ontwikkeling en leerproces van kinderen te bevorderen, vormde een punt van zorg. Dientengevolge hebben nationale overheden van veel landen beleid gepropageerd dat gericht is op het

versterken van het hoger onderwijs voor leerkrachten in het peuter- en kleuteronderwijs, als strategie om hun vakbekwaamheid te bevorderen. Voorbeelden hiervan kunnen worden gevonden in Australië, Nieuw-Zeeland, het Verenigd Koninkrijk en in verschillende staten van de Verenigde Staten, maar ook in Brazilië, Colombia en Cuba.

In wetenschappelijke context ontstond midden jaren tachtig van de twintigste eeuw belangstelling voor de professionaliteit binnen het vroegschoolse onderwijs toen duidelijk werd dat de docentenopleidingen voor de sector van gebrekkige kwaliteit waren, het beroep maatschappelijk gezien weinig waardering genoot en de leerkrachten in het peuter- en kleuteronderwijs hun werkzaamheden tegen lage salarissen en onder precare arbeidsomstandigheden verrichten. De relatief beperkte hoeveelheid academische onderzoek dat sindsdien is gedaan, heeft voornamelijk plaatsgevonden in Engelstalige landen als Australië, de Verenigde Staten, Engeland en Nieuw-Zeeland. In Latijns-Amerika is het onderwerp in een beperkt aantal onderzoeken tangentieel aangekaart. Waarschijnlijk is deze schaarste te wijten aan het feit dat het aanbod van universitaire docentenopleidingen peuter- en kleuteronderwijs in vrijwel de gehele regio een meer recente ontwikkeling is.

De scholing van leerkrachten in het peuter- en kleuteronderwijs wordt aangemerkt als één van de voornaamste belemmeringen voor de professionaliteit in de sector, waarbij de capaciteit van de docentenopleidingen om bij hun studenten de benodigde competenties te ontwikkelen om jonge kinderen passend onderwijs te geven, in twijfel wordt getrokken. Hierbij wordt in het bijzonder de enorme heterogeniteit van de curricula van de docentenopleidingen voor het vroegschoolse onderwijs genoemd. Deze heterogeniteit wordt geïnterpreteerd als de afspiegeling van het niet naleven van één van de kerncriteria voor professionaliteit, namelijk; het bestaan van een gedeelde kennisbasis. Daarom hebben prominente actoren uit het veld benadrukt dat het noodzakelijk is om consensus te bereiken over de kennisbasis die binnen de opleidingen wordt overgedragen. De lerarenopleidingen voor peuter- en kleuteronderwijs worden hiertoe aangemerkt als essentiële actoren om bovengenoemd doel te bereiken.

Gezien het gebrek aan internationaal onderzoek naar het verband tussen de opleiding van peuter- en kleuterleiders en hun professionaliteit, beoogt dit onderzoek hierin vooruitgang te boeken. Het onderzoek is opgezet als een meervoudige casestudy die

beschrijvend van aard is en de evolutie van de curricula van vijf van de meest solide lerarenopleidingen voor het peuter- en kleuteronderwijs in Chili gedurende de periode 1981-2015 analyseert. Hierbij wordt de relatieve mate van invloed van de academische instellingen zelf, alsmede de invloed van andere actoren in het veld op dit proces onderzocht.

In het eerste hoofdstuk worden de belangrijkste theoretische perspectieven op de constructie van de kennisbasis van professionaliteit uiteengezet, waarbij de actuele discussies tussen essentialistische en ideologische visies worden toegelicht. Geconcludeerd wordt dat de essentialistische visie professionaliteit beschouwt als het bezit van onderscheidende eigenschappen, terwijl de ideologische visie haar beschouwt als een ideologie die is gericht op de beheersing van het eigen werk. Bij het ophalen van het beginnende onderzoek naar vroegschoolse onderwijs, laat dit hoofdstuk zien dat er een transversale consensus bestaat dat leerkrachten in het peuter- en kleuteronderwijs als beroepsgroep een lage professionele status genieten.

Dit hoofdstuk beschrijft ook de attributen van de kennisbasis van professionaliteit, waarbij de nadruk ligt op de drie hoofdtypen die geassocieerd worden met de werkzaamheden van de beroepen: namelijk de formele, praktische en dagelijkse. Bij het bespreken van hun praktische en symbolische functies, wordt opgemerkt dat alleen het eerste type als legitieme professionele werkzaamheden worden beschouwd, vanwege haar grotere culturele prestige. De geringe professionele status die leerkrachten peuter- en kleuteronderwijs genieten, wordt beschouwd als het gevolg van het gebrek aan een formele kennisbasis. Specifiek wordt betoogd dat ontwikkelingspsychologie, als wetenschappelijke kennis, dit platform niet heeft kunnen vormen. Bovendien wordt gesteld dat de mate waarin deze beroepsgroep geassocieerd wordt met maternale kennis en noties van traditionele kinderverzorging, als dagelijkse kennis, de positie van geringe status heeft versterkt.

Het eerste hoofdstuk gaat tevens in op de rol van de universitaire instellingen bij de constructie en overdracht van de bij de beroepen behorende kennisbasis en benadrukt de centrale rol die het definiëren van de curricula hierbij speelt. Gezien haar permanente interactie met andere actoren, wordt in dit hoofdstuk gesteld dat de autonomie van de universiteit al naargelang de betreffende beroepsgroep in wisselende mate beperkt is.

Met betrekking tot de docentenopleidingen peuter- en kleuteronderwijs wordt verslag gedaan van het bestaan van ambivalente standpunten omtrent de invloed van de overheid op de definitie van de curricula: enerzijds wordt haar invloed opgevat als een positieve professionaliseringsimpuls; anderzijds wordt het beschouwd, als een vermindering van hun agentschapscapaciteit.

Hoofdstuk twee analyseert de ontwikkeling van de docentenopleidingen peuter- en kleuteronderwijs in Chili in de periode van 1944 tot 2015 en zet uiteen dat drie specifieke sociaal-culturele processen hebben geleid tot veranderingen in het begrip van dit ontwikkelingstraject. Het eerste proces is de aanhoudende toename van de participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt, waardoor de vraag naar vroegschoolse onderwijs is toegenomen en, diensgevolge, het oprichten van opleidingen voor peuter- en kleuteronderwijs werd gestimuleerd. Het tweede proces is de toegenomen maatschappelijke waardering voor het peuter- en kleuteronderwijs, als gevolg van de toegenomen kennis over de grote complexiteit van de rol van leerkrachten in het vroegschoolse onderwijs. Deze ontwikkeling heeft op zijn beurt geleid tot een groeiende vraag naar opleidingen in dit onderwijsveld. Het derde proces is de intensivering van de overheidsregulering van pedagogische opleidingen in Chili en is het resultaat van de verminderde autonomie van de docentenopleidingen voor het peuter- en kleuteronderwijs als gevolg van het definiëren van hun curricula.

In overeenstemming met deze processen, wordt in dit hoofdstuk – en als bijdrage aan dit onderzoek – gesteld dat de docentenopleidingen voor het peuter- en kleuteronderwijs in Chile zich in drie fases hebben ontwikkeld. De eerste fase is te herleiden naar de periode van 1944 tot 1967 en laat zich in algemene bewoordingen omschrijven als de oorsprong van het peuter- en kleuteronderwijs. Deze fase werd gekenmerkt door een context van selectief academisch onderwijs. Gekenmerkt door de technische aard van de opleidingen uit die tijd, bestreken de curricula in deze fase twee of drie jaar, waarbij de nadruk lag op vakken op het gebied van algemene vorming. De periode van 1968 tot 1998 geldt als de tweede fase en wordt in algemene context gekenmerkt door de consolidering van het peuter- en kleuteronderwijs alsmede door de introductie van marktwerking in het hoger onderwijs. Doordat vroegschoolse educatie in deze periode werd aangemerkt als een specialisme binnen de pedagogiek, laten de

curricula uit de tweede fase de introductie zien van een gemeenschappelijk traject met andere pedagogische opleidingen. Tevens werd de opleidingsduur verhoogd tot 4 jaar en het cursusaanbod uitgebreid met vakken die aandacht besteedden aan de theorie rond het fenomeen onderwijs. Gedurende de derde fase, van 1999 tot 2015, werd het peuter- en kleuteronderwijs verheven tot een formeel onderwijsniveau binnen de context van een hoger onderwijsstelsel dat gekenmerkt werd door toenemende overheidsregulering. Ingegeven door de professionele status die inmiddels werd toegekend aan de docentenopleidingen voor peuter- en kleuteronderwijs, werden in het curriculum cursussen opgenomen die onderzoeksmethodologie behandelden, evenals de voltooiing van een scriptie aan het einde van de opleiding.

Hoofdstuk drie beschrijft de ontwikkeling van de curricula van de voor dit onderzoek geanalyseerde casussen uit de periode van 1981 tot 2015, waarbij de focus ligt op de inhoud van de curricula en de studielast die naar verhouding aan elk kennisgebied is toegewezen. De analyse uit dit hoofdstuk laat met betrekking tot beide criteria een belangrijke heterogeniteit zien, zowel binnen elke afzonderlijk casus, als in de vergelijking tussen de verschillende casussen. Inhoudelijk worden deze gekenmerkt door hun grote verscheidenheid, zowel wat betreft het cursusaanbod, als de specifieke onderwerpen die binnen elke cursus aan bod komen. Transversaal door alle in dit onderzoek geanalyseerde kennisgebieden, blijkt deze verscheidenheid het sterkst aanwezig te zijn binnen de categorieën Algemene Vorming, Onderzoeksvaardigheden, Keuzevakken en Specialisatie, waar de grootste spreiding wordt waargenomen. Ook wat betreft de studielast die per kennisgebied is vastgesteld, laat de analyse voor alle kennisgebieden grote verschillen zien. Deze verschillen worden zowel binnen de casussen waargenomen, als in de vergelijking tussen de verschillende casussen en zijn het sterkst binnen de categorieën Keuzevakken en Specialisatie.

In dit hoofdstuk wordt ook aandacht besteed aan de implicaties van de bovengenoemde bevindingen voor de professionaliteit. Daar wordt gesuggereerd dat de enorme heterogeniteit van de inhoud en de proportionele studielast die binnen de curricula is toegewezen aan de kennisgebieden, het bewijs is van het ontbreken van een kennisbank die is aangepast aan de criteria van professionaliteit. Enerzijds wordt de heterogeniteit van de inhoud geïnterpreteerd als het ontbreken van een gedeelde

kennisbasis binnen de bestaande docentenopleidingen voor het peuter- en kleuteronderwijs. Anderzijds wordt het heterogene karakter van de aan de kennisgebieden toegewezen proportionele studielast beschouwd als een voorbeeld van het ontbreken van een theoretisch model dat richting geeft aan de constructie van de curricula. Tevens worden de beginnende academische beschouwingen hierover geïnterpreteerd als een obstakel voor vorming van een kennisgemeenschap die dient als fundament voor de opbouw van professionaliteit in die veld.

Het vierde hoofdstuk analyseert de aanwezigheid van drie voor het veld kenmerkende principes binnen de curricula: de integrale ontwikkeling van het kind, het spel en de rechten van het kind, waarbij voor alle drie de principes geldt dat hun opnemings binnen de curricula van recente aard was. Op het gebied van integrale ontwikkeling, wordt in het hoofdstuk gesteld dat gezien het gebrek aan professionaliteit, vraagtekens worden geplaatst bij het vermogen van de opleidingen om de kennisoverdracht te realiseren die noodzakelijk is om te kunnen voldoen aan de doelstellingen van het peuter- en kleuteronderwijs. Wat betreft het spel en met betrekking tot de professionaliteit, wordt ook de capaciteit van de desbetreffende docentenopleidingen om de voor deze beroepsgroep kenmerkende werkwijze over te dragen in twijfel getrokken. Geconfronteerd met de zelfgenoegzame visie van de academisch instellingen op de behandeling van integrale ontwikkeling en spel binnen de opleidingen, wordt in het hoofdstuk het vermoeden geuit van het bestaan van een ongeschreven aanname die ervan uitgaat dat kennis over deze twee principes opgedaan kan worden binnen de familiesfeer; hetgeen de aanwezigheid van alledaagse – niet professionele – kennis hierover impliceert.

Met betrekking tot de rechten van het kind stelt het hoofdstuk, vanuit het oogpunt van professionaliteit, dat gezien de recentelijke introductie van deze principes in de curricula, het potentieel dat de rechten van het kind als principe biedt – vanwege het grote maatschappelijke draagvlak dat ervoor bestaat – om het aanzien van de kennisbasis van het peuter- en kleuteronderwijs te vergroten, onvoldoende wordt benut. Wanneer we de tevredenheid van de academici over de wijze waarop dit principe wordt benaderd observeren, blijkt dat een coherent gearticuleerd discours dat de eigen

kennisbasis prijst, ontbreekt. Daarmee wordt één van de voornaamste bronnen van de ideologie van professionaliteit genegeerd.

In het vijfde hoofdstuk worden de drie spanningsvelden geanalyseerd die naar voren komen in de curricula van de casussen die in dit onderzoek zijn opgenomen. Het eerste kan worden omschreven als de spanning tussen de benadering van peuter- en kleuteronderwijs als op zichzelf staand uniek vakgebied versus vroegschoolse educatie als zijnde een specialisme binnen de pedagogie. Dit spanningsveld blijkt uit het verlies van de dominante rol van Algemene Vorming en de integratie van een gemeenschappelijk traject binnen andere pedagogische opleidingen. Hierdoor verminderde het singuliere karakter van de opleidingstrajecten voor het peuter- en kleuteronderwijs. Aangezien deze tendens overwegend inschikkelijk werd geaccepteerd, wordt in dit hoofdstuk geconcludeerd dat de opleidingstrajecten en academici in dit veld – in hun zoektocht naar bevestiging van de institutionele component van hun professionaliteit, dat wil zeggen het verkrijgen van een universitaire accreditatie met meer aanzien – waardering hebben voor het feit dat het vakgebied een specialisme van de pedagogie is geworden.

Het tweede spanningsveld – dat van de humanistische versus de wetenschappelijke onderwijskundige benadering – wordt waargenomen in de nevenschikking van beide benaderingen binnen de curricula van alle vijf de geanalyseerde casussen. Zonder dat de desbetreffende opleidingen en academici het gebrek aan conceptuele integratie binnen deze ordening als problematisch beschouwen, wordt in dit hoofdstuk gesteld dat de desbetreffende opleidingstrajecten - die allen worden gekenmerkt door een zeer zwakke organisatiecapaciteit - hun curricula hebben gedefinieerd door diverse aan het veld verwante actoren te imiteren. Daarom wordt het bestaan van een proces van allomorfisme met mimetische en normatieve kenmerken gesuggereerd. Het derde spanningsveld – dat van instructietechnieken versus de inhoud van het onderwijs – wordt waargenomen in de transversale wijze waarop de opleidingen en academici de introductie van de discipline binnen de curricula afwijzen. Zonder tekenen van verzet tegen wat aangeduid wordt als een - door het publiek onderwijsbeleid veroorzaakte - geforceerde breuk met hun onderwijstraditie werkt het hoofdstuk vanuit het oogpunt van professionaliteit toe naar een conclusie. Zo wordt geconcludeerd dat het binnen de

geanalyseerde opleidingstrajecten ontbreekt aan een ideologie van professionaliteit op basis waarvan strategische acties zouden moeten worden ondernomen om de inhoud van de curricula te betwisten en controle te krijgen over de inhoud van de eigen kennisbasis.

Het resultaat van dit onderzoek geeft een convergerend antwoord op de onderzoeksvraag: de vijf geanalyseerde opleidingstrajecten kunnen – gedurende het tijds kader van 1981 tot 2015 – beschouwd worden als zwakke actoren in de constructie van de eigen kennisbasis. De bevindingen uit de vorige hoofdstukken samenvattend, laat de ontwikkeling van de curricula zien dat deze opleidingstrajecten er niet in zijn geslaagd om een gedeelde en theoretisch geloofwaardig kennisbasis op te bouwen. Ze zijn evenmin in staat geweest om op doortastende wijze de drie algemeen erkende kennisvelden op het gebied van eigen identiteit te incorporeren. Noch is het hen gelukt om naar tevredenheid de spanningen rond de eigen kennisbasis op te lossen. Deze conclusie bevestigend, wijzen zowel het essentialistische perspectief als de ideologische benadering van professionaliteit in dezelfde richting. Overeenkomstig het eerste perspectief, zijn zowel de inhoud als het proces van het definiëren van de curricula van de opleidingstrajecten nog ver verwijderd van het bundelen van de kenmerken van professionele kennis. Volgens het ideologische perspectief heeft geen enkele van opleidingstrajecten aangetoond dat ze ten gunste van hun professionalisering middels de curricula de legitimatie van hun eigen kennisbasis nastreven. Nog meer aanleiding tot wanhoop is het besef dat deze resultaten – waar binnen de casussen afdoende bewijs voor is geleverd – betrekking hebben op de vijf meest gedegen opleidingstrajecten van het land en derhalve geen afspiegeling zijn van de praktijk van het merendeel van opleidingen, waar de realiteit waarschijnlijk nog meer zorgwekkend is.

Het is specifiek van belang om op te merken dat juist die aanpassingen aan de curricula die worden beschouwd als een bijdrage aan de professionalisering van docenten in het peuter- en kleuteronderwijs, zonder uitzondering allemaal zijn geïnitieerd door het Ministerie van onderwijs. Onderdeel van de gevarieerde verzameling aan initiatieven die het ministerie heeft gerealiseerd, is bijvoorbeeld het programma Fortalecimiento de la Formación Inicial Docente dat beoogt de initiële lerarenopleiding voor onderwijzend personeel te versterken. Tevens werden opleidingen geaccrediteerd en richtlijnen opgesteld voor zowel de leerlijnen binnen het

vroegschoolse onderwijs zelf, als voor de docentenopleidingen peuter- en kleuteronderwijs. Op het gebied van professionaliteit suggereert deze benadering dat de ontwikkeling van de geanalyseerde curricula een top-down professionaliseringsproces lijkt te zijn, dat werd aangejaagd door actoren die zich buiten de desbetreffende beroepsgroep zelf bevinden. Het betreft hier voornamelijk overheidsactoren. Aangezien top-down professionalisering een mate van samenwerking en onderhandeling tussen de beroepsgroep en een andere partij impliceert, is het hoe dan belangrijk om te vermelden dat het in Chili gevolgde professionaliseringstraject niet volledig overeenkomt met dit concept. Zoals in de verschillende hoofdstukken van dit proefschrift is aangetoond, blijken de geïnterviewde academici en opleidingen - die erkennen de maatregelen in eerste instantie te hebben beschouwd als zijnde illegitiem en van bovenaf opgelegd - slechts een marginale rol te hebben gespeeld in de vormgeving van de wijze waarop de beleidsmaatregelen binnen de betreffende opleidingstrajecten uitgevoerd dienden te worden.

Over het geheel genomen zijn de resultaten van dit onderzoek sterk in tegenspraak met de optimistische beweringen van de meeste auteurs die de huidige professionele status van docenten in het peuter- en kleuteronderwijs hebben onderzocht. Volgens hen is het vroegschoolse onderwijs als beroepsgroep volwassen geworden en is ze vandaag de dag in staat om in het debat over de professionaliteit van de beroepsgroep "voor zichzelf te spreken". De resultaten van het voorliggende onderzoek daarentegen suggereren eerder dat de Chileense docentenopleidingen voor het peuter- en kleuteronderwijs er nog niet in geslaagd zijn zich academisch gezien te consolideren.

Dit onderzoek levert dan ook een drievoudige bijdrage aan het internationale debat over professionaliteit in het vroegschoolse onderwijs. Ten eerste benadrukken de resultaten het theoretische belang van de curricula, door ze te definiëren als de kristallisering van de kennisbasis van de beroepsgroep en daardoor deze invalshoek te openen voor nader onderzoek op dit gebied. Ten tweede heeft dit onderzoek een actor uit het veld zelf geïdentificeerd - zijnde de opleidingstrajecten voor het vroegschoolse onderwijs - die een problematische rol heeft in de constructie van professionaliteit. Hierdoor kan in het debat verder worden gekeken dan de wraakzuchtige tendentie die overheerst in de literatuur over het onderwerp. Het feit dat de resultaten van deze

analyse betrekking hebben op de context van een ontwikkelingsland, iets wat uitzonderlijk is binnen de bestaande literatuur, geldt als de derde bijdrage die het onderzoek aan het internationale debat levert. Hierdoor wordt het immers mogelijk om vergelijkend onderzoek te doen naar docentenopleidingen voor peuter- en kleuteronderwijs in verschillende contexten en de kennis over professionaliteit binnen dit veld te verdiepen.

Zonder hier een oordeel over te vellen, is het belangrijk om op te merken dat het uitgevoerde onderzoek is gebaseerd op een theoretisch kader dat voornamelijk is opgebouwd uit de analyse van beroepsgroepen met een hoge professionele status, zoals bijvoorbeeld artsen, advocaten, ingenieurs. Hierdoor is minder diepgaand ingegaan op beroepsgroepen met een zeer lage professionele status, waar docenten in het peuter- en kleuteronderwijs onder worden geschaard. Bovendien is de kennisbasis van deze laatste groep als relevante factor zelden aangekaart in onderzoek naar professionaliteit. Deze observatie is van essentieel belang bij het trekken van conclusies, omdat het beschikbare conceptuele kader niet altijd geschikt is voor verschillende specifieke karaktereigenschappen van docenten in het peuter- en kleuteronderwijs. Hierdoor zijn vrijwel uitsluitend algemene theoretische analyses mogelijk en bestaat weinig ruimte voor nuances in de interpretatie. Hoewel het beroep van leerkracht in het peuter- en kleuteronderwijs bijvoorbeeld raakvlakken heeft met dat van verpleegkundige – waar overigens veel meer onderzoek naar is gedaan – aangezien beide beroepen een bijna volledig vrouwelijke samenstelling hebben, onderscheiden de eerste zich van deze tweede beroepsgroep doordat leerkrachten in het peuter- en kleuteronderwijs niet gehinderd worden door de nabije aanwezigheid van een beroep dat meer aanzien geniet (te weten artsen) en waardoor hun inspanningen tot professionalisering worden belemmerd. En hoewel leerkrachten in het peuter- en kleuteronderwijs, gezien het feit dat ze allen werkzaam zijn in het onderwijssysteem, overeenkomsten vertonen met andere leraren - waar ook meer onderzoek over beschikbaar is - onderscheiden ze zich van leraren uit andere onderwijsniveaus doordat ze slechts in beperkte mate blijf geven van collectieve actie ten behoeve van professionele herbezinning.

Hoe dan ook suggereren de resultaten van dit onderzoek dat, om de ontwikkeling van de curricula van docentenopleidingen voor peuter- en kleuteronderwijs volledig te

kunnen begrijpen, het noodzakelijk is verder te kijken dan de beroepstheorie, aangezien het ontwikkelingsproces ook sterk beïnvloed lijkt te zijn door andere factoren. In de eerste plaats lijkt het onontkoombaar om de gender-dimensie te introduceren in de analyse van professionaliteit in het vroegschoolse onderwijs, omdat verschillende resultaten van het voorliggende onderzoek een plausibele interpretatie vinden in de vrouwelijke visie die haar stempel heeft gedrukt op deze beroepsgroep. De aanwezigheid van maternale kennis en de gedweë reactie op de externe beïnvloeding van de definiëring van de curricula wijzen specifiek en herhaaldelijk in deze richting, zodat ze, hoewel ze verre van overtuigend zijn, uitnodigen om middels nieuwe onderzoeken in deze lijn door te gaan.

Ten tweede lijkt het ook noodzakelijk om de invloed van de organisatorische omstandigheden waarin de docentenopleidingen voor het vroegschoolse onderwijs in Chili opereren in overweging te nemen, aangezien een aantal van de onderzoeksresultaten ruimte bieden voor een plausibele interpretatie die is afgeleid van het precaire karakter van de academische instellingen. Met name de gereduceerde omvang van hun onderzoeksafdelingen en overbelasting van het onderwijzend personeel (ten koste van het onderzoek) lijken een obstakel voor het succesvol definiëren van hun curricula. In dit opzicht roepen de resultaten van dit onderzoek de onderwijsautoriteit van het land op om zich tot het uiterste in te spannen om betere organisatorische omstandigheden voor de opleidingstrajecten voor het vroegschoolse onderwijs te realiseren. Deze oproep heeft overigens een ethische reikwijdte, omdat de enorme maatschappelijke verwachtingen die de meest recente regeringscoalities in Chili met betrekking tot peuter- en kleuteronderwijs hebben gecreëerd, kunnen simpelweg niet gerealiseerd worden zolang de kennisbasis van dit veld zijn huidige vaagheid behoudt.

Ten slotte sporen de resultaten van dit onderzoek de desbetreffende opleidingstrajecten voor het vroegschoolse onderwijs aan om een leidende rol te nemen bij de versterking van hun curricula. Door hun transversale zwakte te overwinnen, kunnen deze instellingen, omwille van hun historische professionaliseringsproject, niet anders dan hun cognitieve autoriteit zoeken in de constructie van hun eigen kennisbasis. Dus, na meer dan zeven decennia sinds hun oprichting, worden de docentenopleidingen

voor peuter- en kleuteronderwijs in Chili opgeroepen om opnieuw een uitdaging van internationaal niveau aan te gaan.